

УДК 351:328.185

DOI: <https://doi.org/10.32782/2311-844X/2023-1-6>**Мельник Степан Іванович**

доктор економічних наук, професор,
завідувач кафедри фінансів та обліку,
Інститут управління, психології та безпеки
Львівського державного університету внутрішніх справ
вулиця Городоцька, 26, Львів, 79000, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0003-3782-5973>

Яворська Тетяна Василівна

доктор економічних наук, професор,
професор кафедри маркетингу,
Львівський національний університет імені Івана Франка
вулиця Університетська, 1, Львів, 79000, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0001-7557-5683>

Яремчук Ростислав Євгенович

магістр,
Інститут управління, психології та безпеки
Львівського державного університету внутрішніх справ
вулиця Городоцька, 26, Львів, 79000, Україна
ORCID: <https://orcid.org/0000-0002-3781-2374>

КОРУПЦІЯ ЯК СУСПІЛЬНО-ЕКОНОМІЧНИЙ ФЕНОМЕН: ГЕНЕЗИС ТА СУЧАСНІ ОСОБЛИВОСТІ

Анотація. Стаття спрямована на встановлення характеру суспільного сприйняття корупції в Україні в історичній ретроспективі та в сучасних умовах для визначення її впливу на економіку та національну безпеку в умовах війни. В дослідження проведено аналіз генезису та розвитку корупції в історичній ретроспективі – від древніх часів до сьогодення. Проаналізовано характер сприйняття корупції суспільством протягом зазначеного періоду часу. Встановлено трансформацію корупційної діяльності в правовому полі: від узаконеного виду діяльності та невід'ємної частини феодальної системи суспільних відносин та податкової системи до протизаконного виду діяльності і злочину. Здійснено аналіз антикорупційних заходів за часів незалежності України та проаналізовано їх ефективність. Здійснено аналіз, що дозволив встановити вплив корупції на економіку країни та ідентифікувати наслідки такого впливу. Представлені результати аналізу дали змогу визначити перелік корупційних явищ, що завдають найбільшого впливу на економіку. Встановлено, що динаміка зміни корупційних проявів сприяє зниженню інвестиційного потоку, що впливає на усі сфери суспільного буття та істотно впливає на реалізацію інтеграційних прагнень держави. Ідентифіковано також основні негативні наслідки впливу корупції на соціально-економічну систему держави. Зроблено теоретичне узагальнення стосовно того, що інтеграційні процеси загалом сприяли стабілізації фінансово-економічної та покращенню соціальної політики в державі, зокрема й у сфері протидії корупції, проте її рівень досі залишається високим, що потребує інтенсифікації антикорупційних заходів для реалізації інтеграційних процесів. Виявлено, що протягом останнього сторіччя вплив корупції на суспільне життя поступово посилювався, а також визначено причини таких тенденцій та корумпованості чиновників найвищого рівня. Визначено, що антикорупційні заходи мають вкрай важливе значення для національної безпеки, оскільки значною мірою відображається на економічному розвитку та добробуті населення. Здійснено оцінку стану та тенденцій індексу сприйняття корупції в Україні та визначено чинники, що мають вагомий вплив на нього. Проведене прогнозування тенденцій індексу сприйняття корупції на період 2023–2027 рр., що дало змогу сформулювати стратегічний орієнтир антикорупційних заходів.

Ключові слова: корупція, економічна безпека, сприйняття корупції, легалізація економіки, національна безпека.

Melnyk Stepan

Lviv State University of Internal Affairs

Yavorska Tetyana

Ivan Franko National University of Lviv

Yaremchuk Rostyslav

Lviv State University of Internal Affairs

CORRUPTION AS A SOCIO-ECONOMIC PHENOMENON: GENESIS AND CURRENT FEATURES

Abstract. *The article is aimed at establishing the nature of public perception of corruption in Ukraine in historical retrospect and in modern conditions to determine its impact on the economy and national security in wartime conditions. The study analyzed the genesis and development of corruption in historical retrospect - from ancient times to the present. The nature of society's perception of corruption during the specified period is analyzed. The transformation of corrupt activity in the legal field has been established: from a legalized type of activity and an integral part of the feudal system of social relations and the tax system to an illegal type of activity and crime. An analysis of anti-corruption measures during the independence of Ukraine was carried out and their effectiveness was analyzed. The carried out analysis made it possible to establish the influence of corruption on the country's economy and to identify the influence's consequences. The presented results of the analysis made it possible to determine the list of corruption phenomena that have the greatest impact on the economy. It has been established that the dynamics of changes in corruption manifestations contribute to a decrease in the investment flow, which affects all spheres of social life and significantly affects the implementation of the state's integration aspirations. The main negative consequences of the influence of corruption on the socio-economic system of the state are also identified. A theoretical generalization was made regarding the fact that the integration processes generally contributed to the stabilization of financial and economic and improvement of social policy in the state, in particular in the field of anti-corruption, but its level remains high, which requires the intensification of anti-corruption measures for the implementation of integration processes. It was revealed that during the last century, the influence of corruption on public life gradually increased, and the reasons for such trends and the corruption of the highest-level officials were also determined. It was determined that anti-corruption measures are extremely important for national security, as they largely affect economic development and the well-being of the population. An assessment of the state and trends of the corruption perception index in Ukraine was carried out and the factors that have a significant influence on it were determined. Forecasting of the trends of the corruption perception index for the period 2023–2027 was carried out, which made it possible to form a strategic guideline for anti-corruption measures.*

Keywords: *corruption, economic security, perception of corruption, legalization of the economy, national security.*

Вступ. Корупція – це суспільно-економічний феномен, явище яке пронизало усі сфери суспільного життя та загрожує національній безпеці. Зростання обсягів корупції суттєво знижує ефективність економічної політики та державної політики загалом, що унеможливує використання ринкових методів регулювання і сприяє її поширенню у всі сфери суспільного життя та домінування «ручного» регулювання економічних процесів. Основним недоліком таких проявів є послаблення інтеграційних процесів для України. Оскільки, основною вимогою як ЄС і НАТО, так і решти міжнародних утворень є легалізація економіки та протидія корупції. Відповідно, корупція є не тільки загрозою для економічної безпеки держави, а й перешкоджає

інтеграції України у світовий економічний, фінансовий та воєнно-політичний простір. Враховуючи анонсований євроінтеграційний курс України, важливим завданнями державної стратегії є зменшення обсягів тіньової економіки та протидія корупції. Тому зараз актуалізуються заходи щодо легалізації економіки та протидії корупції як запоруки забезпечення фінансової, економічної та національної безпеки України, що стане чинником посилення інтеграційних процесів. З огляду на такі тенденції, інтенсифікація наукових розвідок у царині легалізації економіки та протидії корупції є доволі актуальним напрямом наукових досліджень.

Матеріали та методи. Дослідження теоретико-практичних аспектів протидії корупції

ції стали предметом наукових досліджень когорти науковців, зокрема до них належать: Бадалова О. С., Білоцький О. В., Гобела В. В., Дарвай В. В., Луценко М. М., Мельник С. І., Ревак І. О., Підберезький І. В., Попович В. М., Пригунов П. Я., Флейчук М. І., Франчук В. І.

Метою статті є встановлення характеру суспільного сприйняття корупції в Україні в історичній ретроспективі та в сучасних умовах для визначення її впливу на економіку та національну безпеку в умовах війни.

Реалізація мети дослідження зумовила необхідність виконання наступних завдань дослідження:

- здійснити історичний аналіз генезису та розвитку корупції;
- проаналізувати вплив корупції на економіку та національну безпеку;
- здійснити прогнозування динаміки індексу сприйняття корупції для формування стратегічного орієнтури антикорупційних заходів.

У дослідженні використано низку загальнонаукових та спеціальних методів дослідження. Зокрема, історико-теоретичний аналіз для аналізу генезису та розвитку корупції в історичній ретроспективі; теоретичний аналіз та синтез для визначення впливу корупції на економіку та національну безпеку; метод екстраполяції та лінійного прогнозування для встановлення динаміки індексу сприйняття корупції на період 2023–2027 рр.; метод теоретичного узагальнення для формування узагальнених результатів дослідження, що полягали у формуванні стратегічного орієнтури антикорупційних заходів.

Результати. Корупція не є новим явищем для нинішнього етапу суспільних відносин, проте вона набула певних сучасних особливостей та системних проявів. Для кращого розуміння суті корупції та напрямів протидії їй, слід дослідити першопричини її появи та особливості прояву у сучасній системі політико-економічних відносин. В історичному контексті, корупція виникла із появою грошових та політико-владних відносин [1; 2].

Щодо сутності корупції, згідно до енциклопедичного словника, це діяльність, злочинного характеру, що проявляється у сфері

політики та державного управління та полягає у використанні посадовцями ввірених їм повноважень та владних можливостей для особистого збагачення [2]. До того ж корупція здатна провокувати виникнення кризових явищ у різних сферах суспільної діяльності, зокрема, це може бути політика, економіка, державне та публічне управління, більш того корупція може стати каталізатором утворення та розвитку організованої злочинності в державі [5; 14].

Попри те що, корупція виникла давно, теперішнім поколінням вона сприймається як невід’ємна складова сучасного соціуму, що проявляється у різних формах. Тому більш детально розглянемо історичний генезис корупції як явища та феномену. Перша письмова згадка про корупцію як прояв недобросовісної діяльності належить древньому Вавилону. Саме там, тодішній правитель Лагаша здійснив реформу державного управління з метою усунути прояви зловживання владою, що використовували можновладці та судді. Згодом аналогічні згадки можна простежити у Стародавньому Єгипті, Месопотамії та древньому Китаї. Отож, історична ретроспектива дає можливість зрозуміти, що в момент коли чиновник використовує службове становище не в державних інтересах, а в особистих – народжується корупція [1].

Прояви корупції були характерними також для давньогрецьких держав, переважаючою формою правління яких була демократія. Проте, і в ті часи Платон та Арістотель звертали увагу суспільства на руйнівний вплив на нього проявів зловживання владою чиновниками. Вони вважали, що такий прояв має деструктивний вплив на політичну, економічну та духовну сферу діяльності людини. Окрім того, Арістотель вважав корупцію тим явищем, що може привести державу до руйнування. Тому він доводив необхідність системи заходів щодо протидії корупції як важливого напрямку державного розвитку та передумовою соціального добробуту населення.

Корупція є характерним явищем також для Римської імперії. З латині слово «corrupture» вживалося у значенні ламати, псувати, шко-

дити та фальсифікувати і вживалося, зазвичай, у судовій практиці. Згодом цей термін частіше використовується, оскільки простежується розвиток системи державного управління та поширення так званого «Рах Романа» на інші території Середземномор'я. Відповідно, розширення системи державного та публічного управління призводить до поширення корупції як суспільного явища.

Мала місце корупція і в часи Середньовіччя. Хоча корупція, у ті часи, набула ознак гріховності, вона мала місце прояву, переважно у церковних інституціях. Інквізиція вважається тим інститутом, що остаточно утвердив використання латинського терміну «корупція» на заміну грецькому терміну «каталіз» (руйнування, нищення). Згодом, у часи пізнього Середньовіччя, корупція у церковних інституціях піддавалася нищівній критиці громадськості, хоча й мала напівлегальний характер. Наприклад виплата індульгенцій, була цілком легальною операцією, хоча, з точки зору сучасного права, була проявом корупції. Таке поширення корупції у ті часи призвело до фактичного руйнування системи релігійних відносин, що вилилося у розвитку протестантизму та низки релігійних війн.

Корупційні прояви були характерним явищем для пізнішого етапу історії. Корупція мала місце і в таких державах як Османська імперія, Річ Посполита та Російська імперія. Оскільки, ці держави були нашими сусідами, а в певні періоди розвитку контролювали території сучасної України та мали значний вплив на суспільне життя, корупція вкоренилася у вітчизняному суспільстві також і стала невід'ємною частиною політичних та соціально-економічних відносин. В Україні корупція мабуть з'явилася ще у прадавні часи. Адже державні відносини на території сучасної України та внутрішньо племенні відносини слов'янських спільнот передбачали утримання «чиновників» та державних управлінців за рахунок громадської казни. Тобто, джерелом доходів тодішніх чиновників були кошти отримані від населення. До того ж протягом тривалого періоду часу для укра-

їнського суспільства була характерна відсутність центральної вертикалі влади, натомість був значний рівень децентралізації державних і владних повноважень. Крім того, податкова система держави передбачала збір податків у населення чиновниками регіонального рівня, які на законних підставах частину зібраних коштів залишали собі як власний дохід. Така побудова системи державних відносин давала «простір» для корупційної діяльності та, нажал, заклала її підвалини [4].

Можна стверджувати, що корупційний характер суспільних відносин був характерним для українського суспільства з давніх часів. Корупційна діяльність довгий час не була «протизаконною», а розглядалася як легальне джерело отримання доходів. Однак, попри те, що корупція була частиною суспільних відносин і в добу козаччини, саме козацька держава стала однією із перших у світі, хто запровадив заходи протидії корупції на законодавчому рівні. Йдеться про відповідні правові норми прийняті у конституції Пилипа Орлика у 1710 році. Отож, на початку XVIII ст. корупційні правопорушення почали трактуватися як незаконні та такі, що супроводжуються кримінальною відповідальністю [6].

Суттєве посилення корупційного свавілля спостерігалось за часи входження території України до складу Російської імперії. Корупція за цей час набула системного характеру та стала проблемою цілої імперії. Не сильно ситуація змінилася за час окупації України Радянським Союзом. Попри нетривале послаблення корупційних проявів у 1920–1930 рр. надалі рівень тіньової економіки та корупції тільки зростав та досягнув свого піку у середині 80-х років.

Із здобуттям незалежності, корупція в Україні, нажал, тільки посилилась. Розмір тіньової економіки невпинно зростав до середини 2000-х років. Причиною цього, окрім «радянської спадщини», був занадто слабкий державний регуляторний механізм та низка непродуманих кроків у напрямку реформування економіки та побудови ринкової моделі. Такі чинники стали каталізатором розвитку

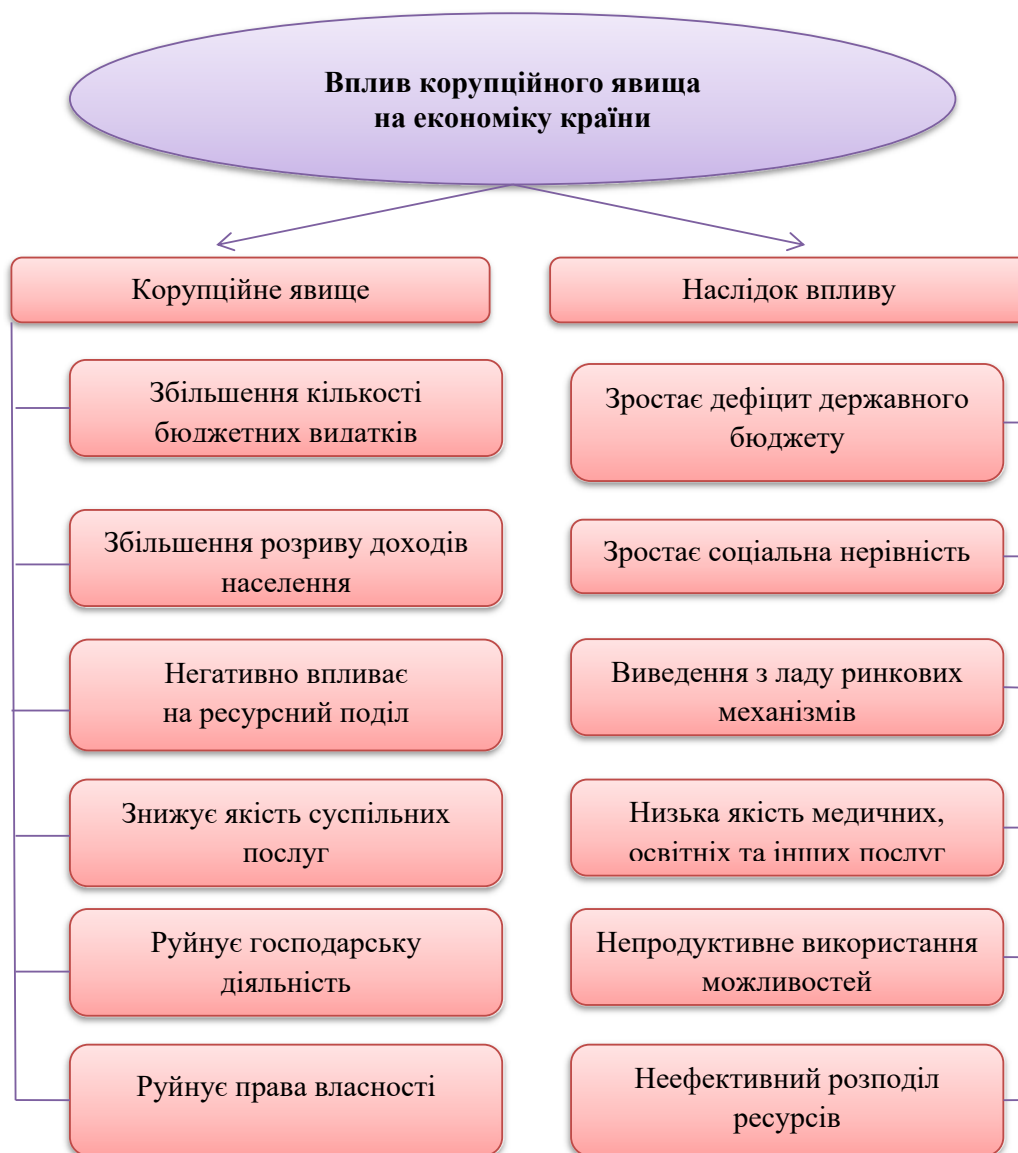
корупційних явищ в державі та спровокували значну економічну рецесію. Водночас, період з середини 2000-х до 2020-х рр. став періодом активної протидії корупційним проявам.

В результаті історико-теоретичного аналізу можемо констатувати, що корупція має доволі давнє коріння та була характерним явищем для суспільних відносин на усіх етапах розвитку людства. Тому корупція вимагає доволі ґрунтовного підходу та потребує високого рівня моральної свідомості громадян та чиновників для її подолання.

Наступним етапом дослідження стане визначення впливу корупції на економіку кра-

їни та встановлення наслідків такого впливу. Результати теоретичного аналізу представлені на рисунку 1.

Представлені результати дають можливість встановити ті корупційні явища, що завдають найбільшого впливу та основні наслідки їхнього впливу на суспільство. Динаміка зміни корупційних проявів сприятиме зниженню інвестиційного потоку, що, своєю чергою, матиме вплив на усі сфери суспільного буття. Більш того це матиме суттєвий вплив на реалізацію інтеграційних прагнень держави та може стати причиною позбавлення статусу кандидата на вступ до ЄС. Варто також вио-

Рис. 1. Вплив корупції на економічний розвиток держави

Джерело: розроблено автором на основі [3; 13]

кремити основні негативні наслідки впливу корупційних явищ на соціально-економічну систему країни, а саме:

- зниження загального рівня економічної активності населення;
- зміна структури державних та суспільних фінансів;
- зниження темпів індексу людського розвитку.

Отже, підсумовуючи зазначимо, що інтеграційні процеси сприяли стабілізації фінансово-економічної та покращенню соціальної політики в країні. Особливо відчутні зміни відбулися у сфері протидії корупції [7; 8]. Проте, рівень корупції в країні залишається високим, що вимагає інтенсифікації антикорупційних заходів в державі для подальшого розвитку інтеграційних процесів [9].

Розвиток тіньової економіки та корупції має вплив на економічну та соціально-політичну сферу держави. Протягом останнього сторіччя вплив корупції на суспільне життя поступово посилювався. Відповідно, причини

такого рівня корупції в державі та корумпованості чиновників найвищого рівня можна виділити наступні:

- доволі тривала традиція неформальних, а дуже часто – корумпованих відносин в суспільстві;
- низький рівень розвитку інклюзивних інститутів;
- зрощування бізнесу та влади;
- низький рівень розвитку демократичних інститутів;
- низький рівень правової культури населення та, так зване, правове свавілля правоохоронних органів та судової гілки влади;
- переважання кланової системи організації суспільно-економічних відносин;
- високий ступінь бюрократизації державного та публічного управління.

Зауважимо, що протидія корупції має вкрай важливе значення для національної безпеки, оскільки значною мірою відображається на економічному розвитку та добробуті населення (рис. 2).

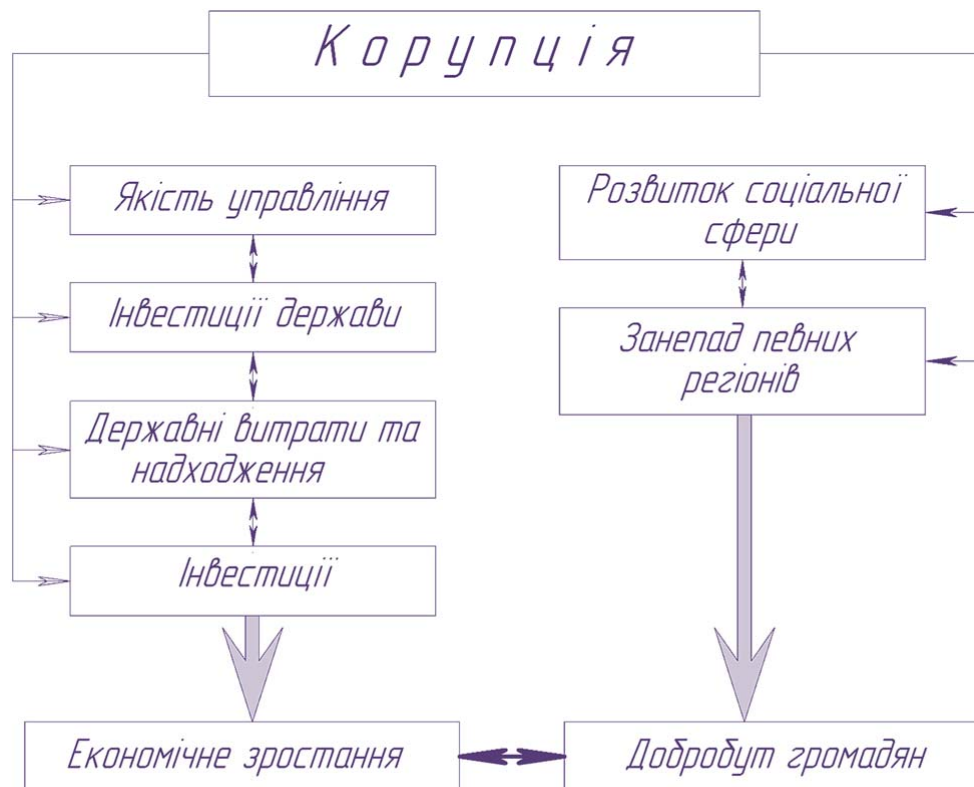

Рис. 2. Вплив корупції на зростання економіки та добробут населення

Джерело: розроблено автором на основі [4; 10]

Наступним етапом аналізу стане оцінка стану та тенденцій індексу сприйняття корупції в Україні. Для реалізації цього задуму спочатку розрахуємо динаміку показників, а згодом на основі цих даних здійснимо прогнозування тенденцій індексу на 2023–2027 рр.

Проаналізуємо індекс сприйняття корупції, що ґрунтується на оцінці корупції в країні на думку підприємців та аналітиків. Цей індекс розраховується для усіх країн світу, в тому числі й для України. Динаміка цього індексу та прогнозування тенденцій для України представлено на рисунку 3.

Як показують результати аналізу тенденція індексу сприйняття корупції для України загалом є позитивною. Тобто значення цього індексу, згідно прогнозування, зростатиме протягом наступних 5-ти років. Такий стан справ зумовлений кількома чинниками, а саме: політичною волею керівництва, зростанням рівня суспільної моралі, зокрема внаслідок консолідації громадськості на фоні війни з Російською Федерацією. Зазначені обставини, формують сприятливе середовище для боротьби із корупцією. Однак, здійснений аналіз дає підстави також ствер-

джувати, що значення індексу сприйняття корупції та рівень корупції в Україні й досі мають загрозливе значення. Відповідно, в нинішніх умовах, слід й надалі розвивати антикорупційні заходи держави для зміцнення економічної та національної безпеки держави.

Висновки. Здійснено історико-теоретичний аналіз генезису корупції та встановлено, що феномен корупції сягає своїм корінням ще у античні часи. Наша держава зазнавала впливу корупції протягом доволі тривалого періоду часу, що сформувало загалом сприйняття корупції як суспільно прийнятного явища. На усіх етапах історичного розвитку та еволюції корупція активно засуджувалася представниками влади та громадськості, однак не була подолана остаточно. Встановлено, що подолання корупції вимагає високого рівня моральної свідомості громадян та чиновників та, водночас, ефективних антикорупційних заходів. Аналіз тенденції індексу сприйняття корупції для України продемонстрував позитивну динаміку. Більш того, здійснений прогноз зазначеного індексу на 2023–2027 рр. також демонструє позитивну

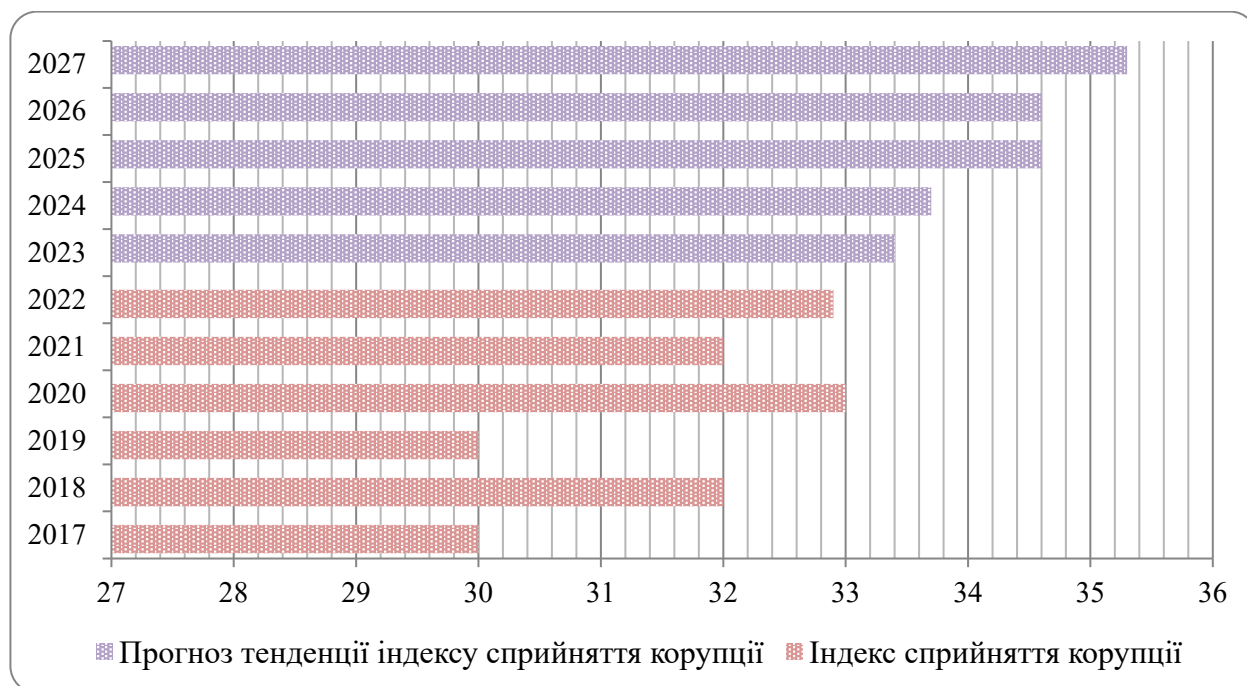

Рис. 3. Динаміка та прогноз тенденції індексу сприйняття корупції

Джерело: розроблено автором на основі [12]

динаміку. Зроблено висновок, що війна РФ проти України загалом сприяла зміні суспільної свідомості щодо сприйняття корупції, що формує доволі сприятливе підґрунтя для її подолання. Отож, незважаючи на позитивні

тенденції індексу сприйняття корупції його значення й досі є загрозливе, що, в умовах війни, несе певні ризики та потребує посилення антикорупційних заходів для зміцнення національної безпеки.

Список використаних джерел:

1. Бадалова О. С. Загальні історико-правові аспекти боротьби з корупцією. *Бюлетень Міністерства юстиції України*. 2011. № 11. С. 149–153.
2. Білоцький О. В., Підберезький І. В., Дарвай В. В. Корупція та її вплив на розвиток українського суспільства. *Науковий огляд*. 2017. Том 4. № 14.
3. Гобела В. В., Мельник С. І. Offshoring as a Threat to the National Economic Security: Causes and Ways to Counteract. *Науковий вісник Мукачівського державного університету. Серія «Економіка»*. 2021. Том 8, № 2. С. 9–16. DOI: [https://doi.org/10.52566/msu-econ.8\(2\).2021.9-16](https://doi.org/10.52566/msu-econ.8(2).2021.9-16)
4. Легалізація економіки в забезпеченні економічної безпеки суб'єктів господарювання та держави : колективна монографія / за ред. д.е.н., проф. І. О. Рєвак. Львів : СПОЛОМ, 2021. 240 с.
5. Луценко М. М. Корупція в Україні: сучасний стан і проблеми протидії. *Науковий вісник Міжнародного гуманітарного університету. Серія: Юриспруденція*. 2015. Вип. 15(2). С. 142–145.
6. Попович В. М. Теорія детінізації економіки. Ірпінь, 2010. 524 с.
7. Про запобігання корупції : Закон України від 14.10.2014 р. № 1700-VII. URL: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/page>
8. Про засади державної антикорупційної політики на 2021-2025 роки : Закон України від 20.06.2022 р. № 2322 – IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>
9. Україна в міжнародних рейтингах : веб-сайт. URL: <https://uiamp.org.ua/ukrayina-vmizhnarodnih-reytingah>
10. Флейчук М. І. Легалізація економіки та протидія корупції у системі економічної безпеки: теоретичні основи та стратегічні пріоритети в умовах глобалізації : монографія. Львів : Ахілл, 2008. 660 с.
11. Hobela V., Podra O., Batyuk B., Levkiv H. & Hynda O. (2022) The Ukrainian economy offshoring: estimation of factors' impact and developing measures to combat. *Business: Theory and Practice*. № 23(2). P. 347–356. DOI: <https://doi.org/10.3846/btp.2022.14509>
12. Melnyk S., Hobela V., Kurliak M. The forecast of corruption impact on state's economic security. *Економіка та суспільство*. 2023. № 43. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-37>
13. Franchuk V., Pryhunov P., Melnyk S., Hobela V. & Shuprudko N. (2023) Security environment: theoretical and methodological principles. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*. № 3(50). С. 247–255. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.3.50.2023.4089>

References:

1. Badalova O. S. (2011) Zahalni istoryko-pravovi aspekty borotby z koruptsiieiu [General historical and legal aspects of the fight against corruption]. *Biuletyn Ministerstva yustytysii Ukrainy*, no. 11, pp. 149–153.
2. Bilotskyi O. V., Pidberезkyi I. V., Darvai V. V. (2017) Koruptsiia ta yii vplyv na rozvytok ukraïnskoho suspilstva [Corruption and its impact on the development of Ukrainian society]. *Naukovyi ohliad*, vol. 4, no. 14.
3. Hobela V. V., Melnyk S. I. (2021) Offshoring as a Threat to the National Economic Security: Causes and Ways to Counteract. *Naukovyi visnyk Mukachivskoho derzhavnoho universytetu. Seriiia «Ekononika»*, vol. 8, no. 2, pp. 9–16. DOI: [https://doi.org/10.52566/msu-econ.8\(2\).2021.9-16](https://doi.org/10.52566/msu-econ.8(2).2021.9-16)
4. Revak I. O. (eds.) (2021) Lehalizatsiia ekonomiky v zabezpechenni ekonomichnoi bezpeky subiektiv hospodariuvannia ta derzhavy : kolektyvna monohrafiia [Legalization of the economy in ensuring the economic security of business entities and the state]. Lviv: SPOLOM, 240 p.
5. Lutsenko M. M. (2015) Koruptsiia v Ukraini: suchasnyi stan i problemy protydii [Corruption in Ukraine: current state and problems of countermeasures]. *Naukovyi visnyk Mizhnarodnoho humanitarnoho universytetu. Seriiia: Yurysprudentsiia*, no. 15(2), pp. 142–145.
6. Popovych V. M. (2010) Teoriia detinizatsii ekonomiky [The theory of detinization of the economy]. Irpin, 524 p.
7. Pro zapobihannia koruptsii [On Prevention of Corruption]: Zakon Ukrainy vid 14.10.2014 No. 1700-VII. Available at: <http://zakon0.rada.gov.ua/laws/show/1700-18/page>

8. Pro zasady derzhavnoi antykoruptsiinoi polityky na 2021-2025 roky [On the foundations of the state anti-corruption policy for 2021-2025]: Zakon Ukrainy vid 20.06.2022 No. 2322–IX. Available at: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2322-20#Text>

9. Ukraina v mizhnarodnykh reitynhakh. Available at: <https://uiamp.org.ua/ukrayina-vmizhnarodnih-reytingah>

10. Fleichuk M. I. (2008) *Lehalizatsiia ekonomiky ta protydiia koruptsii u systemi ekonomichnoi bezpeky: teoretychni osnovy ta stratehichni priorytety v umovakh hlobalizatsii*: monohrafiia [Legalization of the economy and countering corruption in the system of economic security: theoretical foundations and strategic priorities in the conditions of globalization]. Lviv: Akhill, 660 p.

11. Hobela V., Podra O., Batyuk B., Levkiv H. & Hynda O. (2022) The Ukrainian economy offshoring: estimation of factors' impact and developing measures to combat. *Business: Theory and Practice*, no. 23(2), pp. 347–356. DOI: <https://doi.org/10.3846/btp.2022.14509>

12. Melnyk S., Hobela V., Kurliak M. (2023). The forecast of corruption impact on state's economic security. *Economy and society*, no. 43. DOI: <https://doi.org/10.32782/2524-0072/2023-47-37>

13. Franchuk V., Pryhunov P., Melnyk S., Hobela V. & Shuprudko N. (2023) Security environment: theoretical and methodological principles. *Financial and Credit Activity Problems of Theory and Practice*, no. 3(50), pp. 247–255. DOI: <https://doi.org/10.55643/fcaptp.3.50.2023.4089>

Стаття надійшла до редакції 02.11.2023